

ԿԱՐԾԻՔ

Վարդուիի Գագիկի Միքայելյանի «Իրավաբանական փաստաթղթերի թարգմանության խնդիրը գործառական-հաղորդակցական լույսի ներքո»

Ժ. 02.07 – «Շումանագերմանական լեզուներ»

մասնագիտությամբ բանասիրական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման ատենախոսության վերաբերյալ

Վարդուիի Միքայելյանի աշխատանքը լայն իմաստով նվիրված է լեզվաբանության կարևորագույն բնագավառներից մեկի խոսքի կառուցման, խոսքաստեղծման և խոսքընկալման օրինաչափությունների ուսումնասիրությանը, իսկ հետազոտության բուն խնդիրը իրավաբանական խոսույթի, հատկապես իրավական պաշտոնական փաստաթղթերի լեզվական, ոճագործառական և թարգմանական առանձնահատկությունների համակարգային քննությունն է իրավաբանական հաղորդակցության համատեքստում իրավունքի լեզվին բնորոշ լեզվական միավորների ճշգրիտ գործառույթի և համարժեք թարգմանության ապահովման համար:

Այսօր իրավալեզվաբանությունն ու լեզվաիրավաբանությունը արագ զարգացող ոլորտներ են, քանի որ հասարակության զարգացման ներկա փուլում իրավական լեզվի գրագիտությունն ու իրավաբանական փաստաթղթերի ճշգրիտ ձևակերպումը դարձել են իրատապ պահանջ: Աշխատանքն ուսումնասիրում է իրավաբանական խոսույթը՝ վերջինս դիտարկելով որպես գիտական ոճի հաղորդակցական դրսերում իրավունքի և լեզվի փոխազդման տիրույթում: Հետազոտության բուն առարկան իրավական պաշտոնական փաստաթղթերի մասնավորապես միջազգային պայմանագրերի լեզուն է, դրանց անզերեն ու հայերեն տարբերակների համեմատությամբ և թարգմանական խնդիրների վերլուծությամբ: Ուսումնասիրության նման առարկայի ընտրությունն ինքնին ապահովում է հետազոտության արդիականությունը, քանի որ ներկայիս հասարաքաղաքական զարգացումների համատեքստում խիստ կարևորվում է հանրության իրազեկության բարձրացումը տարաբնույթ սոցիալական և իրավական խնդիրների նկատմամբ: Անշուշտ, ժամանակակից հասարակության մեջ իրավական փաստաթղթերի ճշգրիտ շարադրումը, միջազգային

պայմանագրերի հստակ բովանդակային ներկայացումը, ինչպես նաև դրանց համարժեք թարգմանությունը ձեռք են բերել կենսական նշանակություն:

Աշխատանքի գիտական նորույթը բազմաշերտ է՝ պայմանավորված իրականացված հետազոտության միջգիտակարգայնությամբ։ Նախ, իրավական փաստաթղթերը լեզվական արտահայտման բոլոր մակարդակներում դիտարկվում են որպես իրավաբանական և պաշտոնական խոսույթների միասնության վրա հիմնված ոճագործառական դրսևորում, ինչը նոր է և հեռանկարային։ Նոր է նաև այն, որ իրավական փաստաթղթերի լեզվական միավորների ճշգրիտ ընկալումը և դրանց համարժեք թարգմանության փորձը աշխատանքում դիտարկվում է ինչպես լեզվական, այնպես էլ հայերենի արտալեզվական համատեքստի հաշվառմամբ։

Ասենախոսությունը կառուցվածքային առումով ամբողջական է. ներածության, երկու համապարփակ գլխի, ծանոթագրությունների, եզրակացության և հավելվածների տրամաբանական հաջորդականությունը ապահովում է նյութի աստիճանական բացահայտումը և վերհանումը։ Ներածական մասը ձևակերպում է ուսումնասիրության տեսական ու գործնական շրջանակները, հիմնավորում է թեմայի արդիականությունը և նորույթը, սահմանում է հետազոտության նպատակը, խնդիրները և մեթոդաբանությունը։

Աշխատանքի առաջին գլխում ներկայացված է գործառական ոճերի համակարգը, դրանց առանձնահատկությունները, ինչպես նաև իրավաբանական խոսույթի տեղն ու դերակատարությունը այդ համակարգում։ Աշխատանքի այս մասում ելակետային է այն դրույթը, որ իրավաբանական խոսույթի ենթատիպ հանդիսացող իրավական պաշտոնական փաստաթղթերի լեզուն, մի կողմից, կապված է իրավունքի ոլորտին և հանդես է գալիս որպես գիտական ոճի իրավաբանական դրսևորում, իսկ մյուս կողմից՝ բնորոշվում է խիստ պաշտոնականությամբ ու կանոնակարգվածությամբ մոտենալով պաշտոնական-գործարար ոճին։ Հենց այս երկակի բնույթն էլ ձևակորում է իրավական փաստաթղթերի հաղորդակցական և գործառական առանձնահատկությունները լեզվական բոլոր մակարդակներում, ինչն էլ ատենախոսն հաջողությամբ վեր է հանել աշխատանքի երկրորդ գլխում իրականացված վերլուծության ընթացքում։

Աշխատանքի երկրորդ գլխում հանգամանալից քննության են ենթարկվում միջազգային պայմանագրերի բառապաշտային, տերմինաբանական, շարականական և հայավումային կառուցվածքները, դրանց թարգմանական դժվարությունները և գործառական կիրառության առանձնահատկությունները: Այս գլուխն առանձնանում է գործնական կարևորությամբ՝ ներկայացնելով թե տեսական հիմնավորումներ, թե կոնկրետ իրավական փաստաթղթերի համեմատական քննություն: Առանձնահատուկ արժեք ունի կորպուսային վերլուծության կիրառումը, ինչը նորություն է հայաստանյան իրավաբանական լեզվաբանության ոլորտում և բարձրացնում է աշխատանքի գիտական արժեքն ու հիմնավորվածությունը:

Այսպիսով մեր ուշադրությանն է ներկայացված բավականին հասուն, արդիական, հետաքրքիր և համապարփակ ուսումնասիրություն: Այն համամանքը, որ տվյալ երևույթը դիտարկվել է լեզվական տարբեր մակարդակների տեսանկյունից, աշխատանքը դարձնում է ավելի արդիական և նշանակալից: Աշխատանքն ունի կուռ և պատճառաբանված կառուցվածք: Ատենախոսի կարևոր արժանիքներն են նյութի լավ իմացությունը, նուրբ դիտողականությունը, լեզվական փաստերը ճիշտ գնահատելու կարողությունը, ճշգրիտ և դիպուկ օրինակներով դրույթները լուսաբանելու հմտությունը: Նյութի քննությունը հիմնականում կատարվում է տրամաբանական հետևողականությամբ, հարցադրումները հստակ ձևակերպված են, եզրահանգումները հիմնավորված: Փաստաթղթային նմուշների մանրազնին քննությունը հնարավորություն է տալիս ատենախոսին դիտարկել իրավաբանական խոսույթը՝ որպես որոշակի օրենքներով կանոնակարգվող խոսքային գործընթաց և ներկայացնել դրա որոշակի ժանրային դրսնորումների լեզվական և արտալեզվական առանձնահատկությունների բնութագիրն ու դերը թարգմանական գործընթացում: Անշուշտ վերոնշյալը աշխատանքի հիմնական ձեռքբերումներից է:

Սկզբունքային դիտողություններ չունենալով հանդերձ կուզենայի հայտնել որոշակի նկատառումներ և ստանալ որոշ պարզաբանումներ:

- Աշխատանքում տեղ են գտել խմբագրական բնույթի որոշ անձշտություններ, որոնք ցավոք երեսն անխուսափելի են նմանատիպ աշխատանքներում: Նախ, դրանք վերաբերում են որոշ տերմինների կիրառությանը, օրինակ՝ ի՞նչ է նշանակում շարահյուսական բարդություն, արդյո՞ք նախադասությունը, դերբայական կամ կրավորական կառույցները «շարահյուսական բարդություններ են» (Էջ 10):
- Չեմ կարող կիսել ատենախոսի այն կարծիքը, որ *therefore, hereby, up to* բառերը հնարանություններ են (Էջ 57): Գուցե դրանք առավել գործածական են պաշտոնական ոճում, սակայն չեն կարող հնարանություն համարվել:
- Քանի որ տվյալ հետազոտության համար առաջնային է անգլերեն սկզբնաղբյուրը, տրամաբանական կիրառությունը վերլուծությունը սկսել անգլերեն նյութից, ապա անցնել հայերեն նյութին (Էջ 33, 94, 95, 118):
- Առկա են որոշ անհամապատասխանություններ տեքստային հղումների և ծանոթագրությունների միջև (Էջ 61, 85), ինչպես նաև քերված օրինակի և բացատրության միջև (Էջ 55):
- Ընդհանուր առմամբ աշխատանքում իրականացված շարահյուսական վերլուծությունը հստակ է և վեր է հանում անգլերենի և հայերենի քերականական կառույցների համապատասխանության/ անհամապատասխանության հետաքրքիր օրինաչափություններ, սակայն որոշ դեպքերում (Էջ 84, 85) ձիշտ չեն որոշված նախադասությունների տիպերը. երկու դեպքում էլ և անգլերենում, և հայերենում ունենք խառը տիպի համաստորադաս նախադասույթյուններ:
- Գովելի է այն փաստը, որ աշխատանքում կիրառվել է լեզվաբանական քննության արդիական մեթոդներից մեկը՝ կորպուսային վերլուծության մեթոդը, վեր հանելու անգլերեն և հայերեն փաստաթղթերում հապավումների կիրառական-գործառական առանձնահատկությունները, դրանց կիրառության հաճախականությունը: Սակայն այստեղ ևս տեղ են գտել որոշակի անձշտություններ: AntConc-ը Լոուրենս Անթոնիի կողմից մշակված բազմագործառությային համակարգչային ծրագիր է, որը թույլ է

տալիս համակարգված կերպով վերլուծել մեծածավալ տեքստեր/լեզվական կորպուսներ: AntConc-ը կորպուսային վերլուծության գործիք է, և ոչ թարգմանական գործիք (ինչպես նշում է ատենախոսը սեղմագրի էջ 6-ում, ատենախոսության էջ 125-ում), որը լայնորեն կիրառվում է լեզվաբանության, թարգմանաբանության, տերմինաբանության ու գիտական հետազոտությունների մեջ: Չնայած այն կարող է ինտեգրվել արհեստական բանականության որոշ կոմպոնենտների հետ, սակայն չի կառավարվում արհեստական բանականության կողմից, ինչպես պնդում է ատենախոսը (էջ 110): Տեղին չենք համարում նաև աշխատանքում Արևակ արևելահայերենի ազգային կորպուսին անդրադարձ, քանի որ՝ կազմված լինելով միայն գեղարվեստական և լրագրային ոճի տեքստերից, այն չէր կարող օգտակար լինել իրականացված կորպուսային վերլուծության գործընթացում: Կարելի էր վերոնշյալ կորպուսի մասին տեղեկատվությունը ընդգրկել ծանոթագրություններում:

- Եվ վերջապես, կուզենայի որոշակի պարզաբանումներ ստանալ հետևյալ հարցի վերաբերյալ: աշխատանքի հետազոտական մասում՝ անզլերեն և հայերեն նյութի վերլուծության ընթացքում, հետևողականորեն մատնանշվում է սկզբնաղբյուր և թարգմանված տեքստերի բառաքանակը: Ի՞նչ նպատակ ունի այս անդրադարձը, և արդյո՞ք բառաքանակի համեմատությունը ուղակիորեն կապվում է թարգմանության որակի հետ:

Նշված դիտարկումները բոլորովին չեն նսեմացնում այս հետաքրքիր և համապարփակ հետազոտության արժանիքները: Այն հանգամանքը, որ իրավական միջազգային փաստաթղթերը դիտարկվել են լեզվական տարբեր մակարդակների և միջդիտակարգայնության տեսանկյունից, դարձնում է աշխատանքը ավելի արդիական և նշանակալից:

Ատենախոսությունը ներկայացնում է որոշակի տեսական արժեք, քանի որ այն պարունակում է բանասիրական գիտությունների բնագավառում էական նշանակություն ունեցող խնդրի նոր լուծում: Ուսումնասիրության արդյունքները

կարող են կիրառվել լեզվահրավագիտության, լեզվի մշակույթի, գործառական ոճաբանության, դիսկուրսի և հաղորդակցության տեսության մեջ, իսկ մշակված սկզբունքները կնպաստեն ոչ միայն իրավաբանական խոսութիւնների ընկալմանն ու մեկնաբանմանը, այլև այդ ոլորտում թարգմանության գործընթացի հաջող զարգացմանը ՀՀ-ում :

Ուստի վստահաբար կարելի է ասել, որ Վ. Միրիջանյանի «Իրավաբանական փաստաթղթերի թարգմանության խնդիրը գործառական-հաղորդակցական լուսի ներքո» ատենախոսությունը բավարարում է Ժ.02.07 «Ռումանագերմանական լեզուներ» մասնագիտությամբ թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին, իսկ նրա հեղինակը անշուշտ արժանի է հայցվող գիտական աստիճանի շնորհմանը:

Հեղինակի հրատարակած աշխատանքները և սեղմագիրը արտացոլում են ատենախոսության հիմնական որույթները:

Պաշտոնական ընդունմախոս՝

Ա. Է. Չուբարյան

Հաստատում եմ պրոֆեսոր

Ա. Է. Չուբարյանի ստորագրությունը

Ա. Վ. Հովհաննիսյան

12.11.2025թ.